

Kodėl mums reikia lietuvių kalbos

Dalia Shilas

2014 m. lapkričio 11- 14 d. Vilniuje į eilinę sesiją susirinkusi Lietuvos Respublikos Seimo (LRS) ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) komisija (LRS/PLB) priėmė tik vieną rezoliuciją – „Dėl lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, statuso“.

LR Seimo ir PLB komisija. 2014. Dalios Shilas nuotrauka.

Šią temą svarstymui pristatė komisijos narė Seimo vicepirmininkė Irena Degutienė. Lietuvių bendruomenė su Kazickų fondo (KFF) remiama A. Kazickienės lituanistinės mokyklos įkūrėja ir direktore, KFF Niujorko Skyriaus direktore Neila Baumiliene priešakyje, iškėlė šį klausimą dar 2009 metais. Prirašyta galybė laiškų, raštų, straipsnių, organizuota daugybė susitikimų JAV ir

Lietuvoje. „2014 m. pavasarį sulaukiau laiško iš JAV lietuvių, atstovaujančių įvairias bendruomenes bei mokyklas, – į mano gruodį atsiųstus klausimus atsakė I. Degutienė. – Kreipiausi į LR Vyriausybę. Mano kreipimasis iš Vyriausybės buvo persiųstas į Užsienio reikalų bei Švietimo ir mokslo ministerijas. Nesulaukusi aiškių atsakymų, pasiūliau lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, statuso klausimą įtraukti į LR Seimo ir PLB komisijos posėdį. Ši Seime veikianti komisija skirta skatinti Lietuvoje ir užsienio valstybėse gyvenančių lietuvių bendradarbiavimą, rūpintis abipuse pagalba ir parama, keistis mokslo, kultūros ir kita informacija, Seimui ir kitoms valstybės institucijoms teikti pasiūlymus, kurie padėtų stiprinti valstybingumą ir demokratinių tradicijų puoselėjimą. Pasiūlydami temą ar klausimą, komisijos nariai pasiūlo ir kviečiamuosius – institucijas, atsakingus asmenis. Į šį posėdį ir buvo kviešti šių dviejų ministerijų atstovai. Posėdžio metu, išklausius pranešimus, ir kilus tikrai audringoms diskusijoms, paaiškėjo, kad statuso klausimas yra labai aktualus ir reikalaujantis sprendimo. Todėl ir buvo priimta rezoliucija“.

Rezoliucija „siūlo kuo skubiau sudaryti bendrą LR ir JAV lietuvių kalbos ekspertų darbo grupę, kuri parengtų JAV pritaikytą lietuvių kalbos testų ir egzaminų tvarką“. Rezoliucija taip pat „ragina atsakingas LR ministerijas ir žinybas, atsižvelgus į darbo grupės sprendimus, kreiptis į JAV valdžios institucijas informuojant jas, kad Lietuva yra nustačiusi Jungtinių Valstijų ir Europos Sąjungos reikalavimus atitinkančią lietuvių kalbos egzaminų ir žinių atestavimo tvarką ir yra aprobavusi lietuvių, kaip užsienio kalbos, statusą JAV formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigose“. 2014 m. lapkričio mėnesį vykusiuose komisijos posėdžiuose dalyvavau svečio teisėmis ir turėjau galimybę šiam klausimui skirtame posėdyje ir per pertraukas daugiau papasakoti apie šią išėivijos problemą, padėti komisijai suprasti, kad rezoliucija tikrai reikalinga, pateikti jai pasiūlymus, akcentuoti, kad reikalinga abiejų šalių darbo grupė. Į darbo grupę pasiūliau įtraukti Neilą Baumilienę ir Bostono lituanistinės mokyklos (BLM) direktorę, patyrusią kalbininkę, „Lithuanian-English/English-Lithuanian Practical Dictionary“ žodyno autorę Gailą Narkevičienę.

Kodėl mums reikia Lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, statuso?

„Dauguma Europos kalbų tokį statusą turi, – sako Gaila Narkevičienė. – Tai pirmas žingsnis teisiškai pradedantis lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, mokymosi / testavimo komponentų kūrimą. Sistema paprasta: lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, mokėjimo lygių nustatymas ir apibrėžimas – vaikų lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, mokėjimo lygių nustatymas ir apibrėžimas – lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, mokymo programos lituanistinėms mokykloms mokėjimų lygių nustatymas ir apibrėžimas – vadovėlių ir testų kūrimas pagal lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, mokėjimo lygius ir apibrėžimus“.

Šiai sistemai sukurti reikia

1. Lietuvių išėivių vaikų kalbos mokėjimo lygių aprašų, parengtų atsižvelgiant į

specifines sociokultūrinės kompetencijas;

2. Lietuvių išėivių vaikų mokymo programos, parengtos atsižvelgiant į specifines amžiaus grupes, kalbos mokėjimo lygius, sociokultūrinės kompetencijas ir ribotą mokymo laiką; programa turi remtis komunikaciniu mokymo turiniu; programa turi būti pateikta su paaiškinimais mokytojams;

3. Lietuvių išėivių vaikų kalbos mokymo medžiagos, atsižvelgiant į lygių aprašus, amžiaus grupes, kalbos mokėjimo lygius, sociokultūrinės kompetencijas ir ribotą mokymo laiką bei sociokultūrinės kompetencijas; mokomoji medžiaga turi būti pateikta kartu su nurodymais mokytojams, kaip tą medžiagą naudoti (mokytojo knyga);

4. Lietuvių išėivių vaikų testavimo sistemos, kuri remtųsi lygių aprašais, programa ir medžiaga ir būtų pripažinta tarptautiniu mastu.

„Visus šiuos elementus turėtų parengti kolektyvas žmonių, kurie turėtų ne tik teorinių, bet ir praktinių lietuvių kalbos, kaip užsienio (ar antrosios) kalbos, mokymo žinių, patirties, būtų susipažinę su lituanistinių mokyklų darbu, mokinių kalba ir sociokultūrine aplinka. Visi elementai turi būti labai gerai apgalvoti ir tarpusavy glaudžiai susiję, remtis vienas kitu. Kitaip tai vėl bus tik medžiagos dėl paukščiuko kūrimas, mes jos negalėsime naudoti!“ – įsitikinusi G. Narkevičienė.

Nuo rezoliucijos priėmimo praėjo keturi mėnesiai. Kas gi yra daroma įstatymo dėl kalbos statuso priėmimo, mokymo, testavimo programų ir vadovėlių kūrimo JAV lituanistinėms mokykloms srityje? Kas ruošia tas naujas programas ir vadovėlius? Kokie konkretūs specialistai iš JAV yra įtraukti į šio didelio, uždelsto projekto įgyvendinimą? – paskutinius tris mėnesius klausinėjau ne tik LRS/PLB komisijos narius, bet ir patį Švietimo ir mokslo ministrą Dainių Pavalkį. Džiugu, kad sulaukėme išsamių ŠMM Užsienio lietuvių skyriaus vedėjos Virginijos Rinkevičienės paruoštų atsakymų, siūlymų, sprendimų.

„Turiu dešimties metų darbo patirtį užsienio įgytų kvalifikacijų pripažinimo Lietuvoje bei Lietuvoje įgyto aukštojo mokslo išsilavinimo pripažinimo užsienyje srityse, – tvirtina V. Rinkevičienė. – Šiais klausimais Lietuvoje kūriau teisinę bazę, dalyvavau tarptautinėse konsultacijose ir rengiant ne vieną tarptautinę sutartį pripažinimo srityje.

Dėl rezoliucijos. LR Seimo ir PLB komisijos 2014 m. lapkričio 13 d. rezoliuciją „Dėl lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, statuso“ ŠMM gavo 2014 m. gruodžio 31 d. Be to, ŠMM bendradarbiaudama su užsienyje veikiančiomis lituanistinėmis mokyklomis, nuolat rūpinasi lituanistinio švietimo klausimais. Pasaulyje turime

daugiau kaip 160 lituanistinių mokyklų, kuriose mokosi apie 3600 mokinių. Lituanistinio švietimo paskirtis – bet kuriame pasaulio krašte gyvenantiems lietuviams padėti išmokti lietuvių kalbą ir ją išlaikyti, supažindinti su lietuvių tautos istorija ir kultūra, išsaugoti tautinį tapatumą.

Dėl lietuvių kalbos testavimo ir įskaitymo. 2014m. gegužę ŠMM, įvertinusi egzistuojančius lietuvių kalbos mokėjimo vertinimo būdus, inicijavo bendros lietuvių kalbos testavimo sistemos, skirtos užsienio lietuviams ir užsieniečiams, sukūrimą. Per tą laiką vyko ministerijos specialistų, išorės ekspertų, užsienyje veikiančių lituanistinių mokyklų atstovų konsultacijos, kuriose buvo aptariamoms galimybės parengti bendrus reikalavimus užsienio lietuvių ir užsieniečių lietuvių kalbos pasiekimams vertinti. Vertinimo sistemai sukurti turės būti parengta (patikslinta) teisinė bazė. Orientuojantis į Bendruosius Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenis ir atsižvelgiant į Lietuvos kultūrinės tradicijas, kalbų mokymosi poreikius, švietimo sistemos ypatumus ir specifinį lituanistinių mokyklų, veikiančių įvairiose užsienio šalyse, kontekstą (daugiakalbystę, siekį išsaugoti lietuviškąją tapatybę), reikės parengti lietuvių kalbos mokėjimo lygių testų modelius ir aprašus, atlikti testų modelių ir užduočių bandymus, parengti užduočių rengimo ir vertinimo metodikas, organizuoti vertintojų atranką ir jų mokymus, įsteigti testavimo centrus, sukurti patikimą ir skaidrią stebėsenos sistemą kokybei užtikrinti. Atsižvelgiant į lietuvių kalbos testavimo sistemos visų priemonių būtinumą ir darbų apimtį, planuojama ŠMM užsakymu organizuoti projektą, finansuojamą Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis.

Bostono lituanistinės mokyklos kolektyvas, 2014 m. Dalios Shilas nuotr. archyvas

Kaip rodo įvairių šalių patirtis, pripažinimo kelias nelengvas. Pirmiausia reikės įrodyti, kad lietuvių kalbos testai, vykdomos testavimo procedūros atitinka visus tarptautinius standartus, testavimas yra kokybiškas ir skaidrus. Tai ne vienerių metų darbas, tai išsitas procesas.

ŠMM, įvertinusi lietuvių kalbos testavimo svarbą kai kurioms JAV lituanistinėms mokykloms, planuoja šių metų gegužės mėnesį, bendradarbiaudama su JAV lietuvių bendruomenės Švietimo taryba, parengti ir organizuoti bandomąjį lietuvių kalbos mokėjimo lygio testą. Pasiūlymas yra pateiktas JAV lietuvių bendruomenės Švietimo tarybai (ŠT). Gavę pritarimą, inicijuosime bandomojo testo parengimą, kuriame dalyvaus Lietuvos ir JAV lituanistinių mokyklų ekspertai.

Dėl mokymo priemonių rengimo. Kiekviename pasaulio krašte gyvenantys ar atvykę lietuviai patenka į skirtingas kultūras, tradicijas. Lituanistinės mokyklos taip pat yra labai skirtingos. Negalėčiau lyginti JAV lituanistinės mokyklos su Anglijos ar Airijos mokyklomis. Ir net toje pačioje šalyje, pvz., Jungtinėje Karalystėje, lituanistinės mokyklos yra labai skirtingos. Todėl negalime parengti vienintelio vadovėlio, kuris tiktų viso pasaulio lituanistinėms mokykloms. Kiekvienas kraštas, kiekviena lituanistinė mokykla turi turėti galimybę gauti jai tinkamą vadovėlį.

Aktualioms užsienio lietuvių lituanistinio švietimo problemoms spręsti skiriamos lėšos lietuvių kalbos mokymo priemonių rengimui, vykdomas nuotolinis lietuvių

kalbos mokymas, sudaromos sąlygos lituanistinių mokyklų mokytojams tobulinti kvalifikaciją. Siekiant skatinti užsienio lietuvius, lietuvių kilmės užsieniečius ir užsieniečius mokytis lietuvių kalbos, Lietuvos valstybės istorijos, kultūros, pažinti Lietuvos dabartį, taip pat sudaryti sąlygas saviraiškai lietuvių kalba, stiprinti ir puoselėti lietuviybę, 2014 metais ŠMM organizavo projektų konkursus. Projektus teikė 25 pasaulio šalių lituanistinės mokyklos, kurioms skirta 600 tūkst. litų. Įgyvendindamos projektus, lietuvių bendruomenių švietimo tarybos, lituanistinės mokyklos, bendradarbiaudamos kartu su ekspertais iš Lietuvos, turi galimybę kurti (atnaujinti) mokymo programas, planus, rengti ir įsigyti jiems tinkamas mokymo priemones.

Lituanistinių mokyklų mokytojų kvalifikacijos tobulinimo seminaruose ŠMM pristato naujausias mokymo priemones, kurias pagal savo galimybes mokytojai gali pritaikyti pamokose.

Konkrečiam regionui mokymo priemonės rengiamos tik to krašto lietuvių bendruomenės Švietimo tarybos, lituanistinių mokyklų iniciatyva. Kokios turi būti mokymo priemonės, pasakyti galite tik Jūs. O mes galime pasiūlyti ekspertus iš Lietuvos. Mūsų tikslas – tik bendradarbiaujant su Jumis remti lituanistinių mokyklų veiklą, plečiant galimybes mokytis lietuvių kalbos, pažinti Lietuvos istoriją ir kultūrą, siekti, kad jaunoji karta, gyvendama užsienyje, neatitrūktų nuo Lietuvos gyvenimo, jaustų sąsajas su Lietuva.”

Šios pagrindinės veiklos kryptys ir pažadai išdėstyti ir LRS/PLB komisijos pirmininkei O. Valiukevičiutei, ir Vyriausybei skirtame ŠMM vasario 10 d. rašte „Dėl Rezoliucijos „Dėl Lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, statuso“ vykdymo“, kurį pasirašė Švietimo ministras Dainius Pavalkis.

„Labai džiaugiuosi V. Rinkevičienės darbu ŠMM, – sako N. Baumilienė. – Esu dėkinga, kad ji įsiklausė į JAV lituanistinių mokyklų prašymus 2014m. birželio 2-3 d. susitikimo Čikagoje metu, kad susidėliojo nuoseklų veiklos planą ir jį vykdo, konsultuodamasi su specialistais Lietuvoje ir JAV. Ypač džiaugiuosi ŠMM bendradarbiavimu su VU Lituanistinių studijų katedros specialistėmis, kurios turi labai daug testų rašymo ir pravedimo (lietuvių, kaip ne gimtosios kalbos) patirties. Tikiuosi, jos dėka bus užtikrinta, kad programų, testų, lygių aprašų ir vadovėlių, skirtų lituanistinėms mokykloms, kūrimo dalyvautų žmonės, praktiškai susipažinę su JAV lituanistinėmis mokyklomis, ir kad visi šie komponentai bus tarpusavyje suderinti. Savo misiją, pradėtą priešdevynerius metus kuriant A. Kazickienės

lituanistinę mokyklą, o paskui ir vadovaujant A. Kazickienės atminimo programai JAV lituanistinėms mokykloms remti (2012-2014) Kazickų Šeimos Fonde, jaučiuosi atlikusi. Žinoma, seksiu susirašinėjimą, bendradarbiavimą ir tolesnį ŠMM darbą, skirtą lietuvių kalbos mokymui, testavimui ir sertifikavimui už Lietuvos ribų. Džiaugiuosi, kad didžiulės pastangos susodinti prie vieno stalo įvairiausias žmones ir įkalbėti dirbti JAV lituanistinių mokyklų labai nenuėjo veltui.”

Gavome ir Lietuvių kalbos instituto direktorės J. Zaborskaitės veiklos ataskaitą Vyriausybei: „Šių metų kovą bus parengtos mokomosios lituanistinės priemonės, skirtos 6-9 ir 10-13 metų mokinių amžiaus grupėms. Kiekvieną dalį sudaro 4 knygos - literatūrinių tekstų knyga, kūrybinio rašymo knyga, pratybų sąsiuvinis ir mokytojo knyga. Jos skirtos pasiekti A2 ir B2 kalbos mokėjimo lygius. Tikėsimės, kad šios priemonės padės užsienyje studijuojantiems pasiekti aukštą kalbos mokėjimo lygį, atitinkantį LR patvirtintą lietuvių kalbos egzaminavimo ir atestavimo tvarką“.

Esame dėkingi Lietuvos specialistams, kuriantiems lietuvių kalbos mokymo medžiagą. Ar tai pasiteisins, pamatysime. Puikiai žinome, kad 1-4 mokymo metams išleista knyga „Kalba mane augina“ ir anksčiau išleistos mokymo priemonės buvo parašytos be išėivijos specialistų pagalbos ir jų turinys neatitinka mūsų sociokultūrinės aplinkos. Dar kartą pabrėžiame, kad specialistai, rengiantys medžiagą, programas ir testus užsienio lituanistinėms mokykloms, privalo būti gerai susipažinę su išėivijos lituanistinių mokyklų darbo specifiška, laiko apribojimais ir sociokultūrine aplinka. Supraskime, kad išėivijoje net ir vienoje klasėje vaikai lietuviškai kalba nevienodu lygiu, ir tėvai turi skirtingus mokymosi tikslus. Nė vienos šeimos negalime atstumti. Jie visi yra mūsų globalios Lietuvos ateitis.

Mokslo metų pradžia. 2014 m. Dalios Shilas nuotrauka.

„Šiuo metu lietuvių kalba Europos Sąjungoje turi oficialios kalbos statusą, – sako JAV LB Švietimo tarybos pirmininkė Daiva Navickienė. – Tik dvejose šalyse, Lenkijoje ir JAV, lietuvių kalba turi užsienio kalbos statusą.

JAV LB ŠT ragina Lietuvos Respublikos atsakingas ministerijas ir žinybas užtikrinti, kad užsienio kalbos statusas būtų pripažintas visose ES valstybėse, kur yra emigravę lietuviai.

Švietimo taryba tiki, kad lietuvių kalbos mokėjimas garantuoja užsienio lietuvių dabartinių ir būsimų kartų dalyvavimą lietuvių bendruomenėse savo gyvenamose šalyse“.

Jau galime pasidžiaugti, kad VU Lituanistinių studijų katedra ŠMM pavedimu kuria pilotinį lietuvių kalbos testą ir kad šiame projekte pakviesta dalyvauti Bostono lituanistinė mokykla. Mūsų mokyklos požiūris į lietuvių kalbos mokymą užsienyje sutampa su VU lituanistinių studijų katedros ir remiasi tais pačiais principais.

Po keturių mėnesių vis dar neturime atsakymo dėl paties statuso įstatymo.

Komisijos narė I. Degutienė pažadėjo asmeniškai sekti, kaip toliau sprendžiamas kalbos statuso klausimas.

Noriu padėkoti visiems, padėjusiems man dalyvauti komisijos sesijoje, „judinti ledus“ po jos ir paruošti šį straipsnį: komisijos pirmininkams O. Valiukevičiūtei ir J. Prunskiui, nariams I. Degutienei, V. Juozapaičiui, M. Šmitienei, Seimo nariui L. Balsiui, komisijų biuro patarėjai J. Šniaukštienei, PLB pirmininkei D. Navickienei, JAV ŠT pirmininkei D. Navickienei, V. Rinkevičienei, N. Baumilienei ir G. Narkevičienei.

Mūsų visų bendromis pastangomis jau „pralaužėme ledus“ ir galbūt greit pasieksime tikslus: lietuvių kalbos, kaip užsienio kalbos, statuso įstatymą ir viltigai kreditus amerikietiškosiose mokyklose už pasiektą lietuvių kalbos mokėjimo lygį. Stiprinkime ir įprasmingime mūsų išeivijos lituanistinį švietimą.

Dalia Shilas

